

caroline.johansson@tyreso.se
Telefon: 08-578 282 06

Barn- och utbildningsnämnden

Riktlinje för av friytor för förskola och grundskola i Tyresö kommun

Barn- och utbildningsförvaltningens förslag till barn- och utbildningsnämnden för beslut i kommunstyrelsen

1. Barn- och utbildningsförvaltningens förslag till riktlinjer för friytor för förskola och grundskola i Tyresö godkänns.
2. Förslaget till beslut föreslås finansieras inom ramen för barn- och utbildningsförvaltningens verksamhetsområde ett och två.

Sammanfattning

Genom ett ordförandeuppdrag har barn- och utbildningsförvaltningen fått uppdraget att kartlägga nuvarande friytor och utemiljöer på Tyresös kommunala förskolor och grundskolor samt att ta fram riktlinjer. Riktlinjerna ska vara ett stöd vid planering, utformning och förvaltning av förskolor och skolor.

Boverket definierar friyta för lek och utevistelse som den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. En friyta är ytan som går att leka på och som är tillgänglig för barnen i huvudsak under skoltid men även i viss mån på fritiden. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning är otillgängliga för barnen och ingår därmed inte i friytan för lek och utevistelse.

Tidigare har en delrapportering rörande kartläggning av friytor och utemiljöer rapporterats till barn- och utbildningsnämndens sammanträde i april 2021.

I det här ärendet bereds riktlinjerna för friytor för förskolor och grundskolor i Tyresö kommun

Friyta – möjlighet till hälsa, rörelse och välbefinnande

Friytan är nödvändig för en god livsmiljö. Barn och unga behöver utrymme att få röra sig i utemiljöer som erbjuder fysiska utmaningar, sammanhang där de får träna sina sociala förmågor och pröva sitt mod. En utemiljö som väcker engagemang och nyfikenhet hos barn och unga och som lägger grunden för deras framtida hälsa, välbefinnande och intresse för sin sociala och fysiska omvärld (Boverket, 2015).

Forskning visar att tillgång till ändamålsenliga förskole- och skolgårdar spelar en viktig roll för barns och ungas bildning och i deras sociala och fysiska utveckling (Mårtensson, Boldemann, o.a. 2009 i Boverket, 2015). Den fysiska omgivningen har stor betydelse för barns utveckling och miljön kan på flera sätt främja barn och ungas hälsa, utveckling och lärande. Barn lär sig genom lek och lek är barn och ungas sätt att förhålla sig till omvärlden. Lekmiljön ska därför betraktas som barnens lärandemiljö. Leken bidrar till barnets fysiska och psykiska utveckling samt till hälsa och välbefinnande. Barn tillbringar en stor del av sin vakna tid inom förskolans och skolans verksamheter.

Barnets rätt till lek, hälsa och välbefinnande

Tyresö kommun ska anta ett barnrättsperspektiv när nya friytor planeras, byggs, förvaltas och används. Barn har rätt till lek, vila och fritid. De har rätt till bästa möjliga hälsa, liv och utveckling. Barn har rätt till tillgängliga och jämställda miljöer och att inte utsättas för diskriminering. Utemiljön ska ge förutsättningar till att barn kan få sina rättigheter tillgodosedda.

Ett viktigt verktyg i detta är prövning av barnets bästa som kan ge underlag för vägledning i planering, beslut och förvaltning av utemiljöerna. Dessutom bör barns inflytande och delaktighet genomsyra hela processen från planering till hur utemiljön används i den dagliga förskole- och skolverksamheten.

Vad är friyta?

Boverket definierar friyta för lek och utevistelse som den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. En friyta är ytan som går att leka på och som är tillgänglig för barnen i huvudsak under skoltid men även i viss mån på fritiden. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning är otillgängliga för barnen och ingår därmed inte i friytan för lek och utevistelse.

Boverkets rekommendation om storlek på friyta är 30 m² friyta per barn för grundskolan och 40 m² friyta per barn för förskola. Respektive frita brukar illustreras med ytan av parkeringsplatser där 30 m² motsvarar cirka två och en halv parkeringsplatser och 40 m² motsvarar lite mer än tre parkeringsplatser.

Forskning visar att den totala storleken på friytan helst bör överstiga 3 000 m². På en gård som är mindre, oavsett antal barn, kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov (Mårtensson et al 2009 i Boverket, 2015).

Friytans totala storlek är också avgörande för möjligheterna att uppnå andra lekvärdeskriterium. Möjligheten att tillskapa tre zoner och installera ytkrävande lekutrustning och möblering och förråd samt möjligheterna att få till bra fasta ytor för kreativ verksamhet och samlingar.

Den totala friytan är också viktig för att kunna skapa jämställda utemiljöer. Forskning visar att lekmiljöer där konkurrens uppstår om lekutrustning eller - ytor har vissa tjejer i förhållande till killar svårare att hävda sig, ta initiativ till lek och ta för sig av lekytor och redskap. För att skapa jämställda lekmiljöer där flickor får ta plats och har möjlighet att leka på samma villkor som pojkar behövs tillräcklig friyta för att skapa fler områden och lekmiljöer.

Lekvärdesfaktorer

Lekvärdesfaktor är ett begrepp som utvecklats utifrån Malmö stads projekt att ta fram ett planeringsverktyg för att bedöma och kartlägga en friytas funktion och kvalitet. Med inspiration från det arbetet har Tyresö kommun utarbetat lekvärdesfaktorer som syftar till att vara ett stöd i såväl planering som förvaltning och kvalitetsbedömning av nya och befintliga friytor. Lekvärdesfaktorerna beskrivs mer ingående i riktlinjens första del och en bedömningmatris för lekvärdesfaktorerna (Riktlinjens bilaga 1) har tagits fram.

Beskrivning av ärendet

Mot den bakgrund som beskrivits ovan har riktlinjer tagits fram för friytor och utemiljöer i Tyresö kommuns förskolor och grundskolor. Riktlinjerna innehåller angivna rekommendationer om friytans storlek, en bedömningsmatris för planering, förvaltning och utveckling av kvaliteten på utemiljön samt en avstegsprocess för när friytan frångår de avsedda rekommendationerna.

Riktlinjer för friytor

Riktlinjerna ska utgöra underlag för planering, förvaltning och utveckling av friytor och utemiljöer. Det innebär att riktlinjen kan användas i planering av nya förskole- och skolgårdar, vid förvaltning och utveckling av redan befintliga friytor. Riktlinjerna gäller för förskola samt grundskola.

Yngre barn kräver större ytor utomhus än äldre barn. I Tyresö kommun finns det olika förutsättningar beroende på var i kommunen förskolans eller grundskolans är placerad. Utomhusmiljöernas storlek kan variera om läget är i

en förtätad stadsdel eller i ett bostadsområde. Ligger skolan nära ett grönområde, park eller fotbollsplaner så kan grönytan tillgodoräknas som en kompletterande lekyta. Vid bedömning av friyta beaktas storleken på friytan utifrån läge i kommunen samt att friytorna som helhet uppfyller de krav som ställs i bedömningsmatrisen för lekvärdesfaktorer.

Friytans storlek

Det ska strävas efter att ha en så stor friyta som möjligt i förhållande till placeringens förutsättningar. I det arbetet ska Boverkets rekommendationer vara vägledande.

Bedömningsmatrisen med lekvärdesfaktorer blir ett verktyg för såväl planering som utveckling och förvaltning av redan befintliga förskole- och skolgårdar. Lekvärdesfaktorena och dess mål kan användas för att sätta upp målvärden för verksamheterna i förskola och grundskola för utveckling av sin utemiljö.

Avsteg från friytans storlek

Om friytan inte kan uppnå till de rekommenderade antal kvadratmeter per barn som Boverket tagit fram ska en avstegsprocess genomföras. I förvaltning och utveckling behövs ingen avstegsprocess genomföras utan det görs endast i samband med avsteg från riktlinjerna vid planering av nya friytor

I förvaltning och utveckling behövs ingen avstegsprocess genomföras utan det görs endast i samband med avsteg från riktlinjerna vid planering av nya friytor.

En prövning av barnets bästa har tagits fram och redovisas i bilaga 1 i denna tjänsteskrivelse.